Іщук Т.Т.
Закарпатський державний університет

Нейролінгвістичне програмування у аспекті викладання іноземних мов на сучасному етапі

У статті розглядаються деякі позитивні аспекти застосування нейролінгвістичного програмування, дається коротка історична довідка та з'ясовуються можливості застосування НЛП у практичних заняттях з іноземної мови у немовному вузі.

Ключові слова: *нейролінгвістичне програмування, модернізація, ефективне навчання, сприйняття навчального матеріалу.*

Ischuck T. Neuro-Linguistic Programming and the Process of Training a Foreign Language.

The article deals with some positive aspects of NLP application at the English lessons. The author shows that the application of Neuro-Linguistic Programming into the educative process is one of the most effective methods of teaching a foreign language.

Keywords: *neuro-linguistic programming, modernizing, effective training, acquisition of the teaching material.*

Приєднавшись до Болонського процесу у 2005 році, Україна зобов'язалась внести відповідні зміни у національну систему освіти та приступити до роботи над визначенням пріоритетів у процесі створення єдиного європейського простору вищої освіти. Курс України на європейську інтеграцію потребує якісних змін не тільки у сфері економіки, але й у сфері науки та освіти.

Головні завдання, що ставляться перед навчальними закладами з метою вдосконалення навчального процесу, покликані здійснювати «...технічну, технологічну та організаційну модернізації освітнього процесу, удосконалювати зміст програм і курсів», а також методи та стратегії ефективного навчання [4].

В даній статті розглядаються основні позитивні аспекти застосування одного з найбільш ефективних методів навчання –теорії нейролінгвістичного програмування, дається коротка історична довідка та з'ясовуються можливості застосування НЛП у практичному навчанні іноземних мов.

Загальновідомо, що нейролінгвістичне програмування (НЛП, англ. Neuro-Linguistic Programming) – це напрям у психотерапії та практичній

психології, що вивчає структуру суб'єктивного досвіду людей, займається розробкою мови його опису, розкриттям механізмів і способів моделювання досвіду з метою вдосконалення та передачі виявлених моделей іншим людям. Засновниками НЛП вважають Річарда Бендлера та його учня Джона Грюндера, які вважали, що НЛП – це модель людського внутрішнього досвіду та комунікації, яку можна ефективно застосовувати:

- для лікування фобій та інших неприємних відчуттів;
- для допомоги дітям із невисоким рівнем сприйняття навчання;
- для подолання неприємних звичок;
- для підвищення рівня продуктивності;
- для лікування соматичних захворювань.

Ідея створення НЛП була проста, як і все геніальне. На початку 70-х років два молоді американські аспіранти – Річард Бендлер і Джон Грюндер задалися метою поспостерігати і записати на кінокамеру роботу цілого ряду професіоналів різних галузей: психотерапевтів, адвокатів, журналістів, викладачів, політиків. То були не просто професіонали, а майстри, аси, віртуози своєї справи. Всі вони працювали по-різному, у кожного був свій стиль, свій арсенал професійних навичок.

Результати досліджень Р. Бендлер і Д. Грюндер опублікували у своїй першій книзі «Структура магії». Талановиті експериментатори розклали досвід кожного спеціаліста на деталі (тут так киває головою, тут використовує таку лексику, а там – застосовує цілий комплекс дій). Вийшов «алгоритм успіху». Залишалося вивчити записаний «алгоритм», а вивчивши його – спробувати відтворити.

Але в житті виявилося складніше, ніж планувалося в теорії. Технологія майстрів начебто освоювалася, а майстрів такого ж рівня чомусь не виходило. І тоді прийшло розуміння: НЛП – лише хороший скелет, але він позбавлений плоті і душі. Людина – не кібернетична машина і без внутрішнього таланту, серйозної філософської бази техніка нічого не варта. І ейфорія з приводу "магії для всіх" незабаром минула. Залишилось тверезе розуміння: вірші, як Пушкін, майстер НЛП писати не буде, але плести вдалі рими цілком можливо.

Хоча НЛП не визнається сучасною наукою, кількість учених прихильників НЛП зростає з кожним роком. Сотні теорій та технік, що застосовуються при використанні даного методу, можна зустріти на кожному кроці. В останні роки теорія набула особливої популярності серед осіб, які займаються рекламою, маркетингом, політикою та навчанням іноземних мов. Існує чимало курсів, де навчають прийомам спілкування з публікою, з покупцями, студентами і навіть з членами родини.

Тема надзвичайно широка, але знання про те, як працює наше мислення, як і яким чином можна на нього впливати, як ефективно досягти метиє головними в даній темі. Адже нейролінгвістичне програмування - це мистецтво й наука про досконаліть, вміння зацікавити, отримати позитивний результат, досягти вагомих успіхів. Це набір моделей, навиків та технік для того, щоб мислити й діяти ефективно для досягнення мети.

Ключовими моментами НЛП є:

- принципи та методи;
- закони сприйняття;
- взаємини;
- конфлікти;
- переконання.

Звичайно, нейролінгвістичне програмування не є теорією, здатною пояснити всі тонкощі комунікативного процесу, а лише набором технік та прийомів, які можна застосувати відносно мовного спілкування і, як кожна теорія, має як позитивні, так і негативні сторони. Деякі науковці взагалі вважають, що це метод «зомбування» мільйонів, це знання, які дають можливість проникнути у підсвідомість і навіяти людині що завгодно.

Пряме маніпулювання суспільною свідомістю за допомогою НЛП визнано настільки дієвим і навіть небезпечним, що спецслужби різних країн ведуть серйозні розробки в цій галузі.

На початку цей метод створювався як медична наука про здорове мислення, але майже відразу НЛП зробило крок з медицини в бізнес, рекламу, управління та інші сфери життя. Телебачення, реклама, передвиборні кампанії – все це звичайно впливає на нашу підсвідомість, і не завжди цей вплив позитивний. Скажімо, так звана хвороба «насильницьких покупок» вже набула негативного характеру. Люди йдуть до магазину, купують товар і тільки вдома помічають, що він їм зовсім не потрібний. (Вся реклама в наш час пронизана НЛП. Жувальну гумку пов'язують з важливою цінністю для людини – успіхом на «любовному фронті».) Виходить, що НЛП – це метод, що дозволяє комусь копатися в нашій голові та запускати туди все, що заманеться.

Звичайно, НЛП – це метод психотерапії, створений на стику неврології та лінгвістики, заснований на факті потужного впливу мовних форм і структур на свідомість та підсвідомість людини. Психофізіологічні аспекти володіння мовою, власне лінгвістична сторона мовленнєвої діяльності та дослідження впливу на людей в процесі мовного спілкування та на регулювання їх поведінки є ключовими у НЛП. [2]

Розглянемо деякі позитивні аспекти застосування НЛП, оскільки мета даної статті – показати, як за допомогою використання НЛП

- проводиться практична робота на заняттях з іноземної мови у ЗакДУ;
- як визначається схильність студентів до засвоєння іноземної мови;
- як підбираються та складаються завдання;
- як проводиться навчання студентів вирішенню поставлених задач;
- як проходить навчання студентів говорінню на іноземній мові у немовному вузі.

Загальновідомо, що основою навчання говорінню на іноземній мові є не відтворення завчених текстів, а розвиток умінь спонтанного спілкування на задану тему. Тому надзвичайно важливо для викладача зуміти організувати студентів, спонукати до висловлювання. Мовленнєві вправи проблемного характеру, пов'язані з необхідністю опису, порівняння, протиставлення, аналізу, оцінки та формування висновків, відстоювання власної точки зору, аргументування є найважливішими для розвитку навичок вільного володіння мовою. І тут у нагоді студентам стає не тільки вивчений до цього теоретичний матеріал, набуті навички читання, вимови чи правильної побудови речень на іноземній мові, але і власний життєвий досвід, уміння поводитись у різних ситуаціях, вирішувати складні завдання.

Спонукати студентів до висловлювання власної думки стосовно життєвих ситуацій чи власного досвіду надзвичайно важко. Адже значно простіше висловити думку з приводу поведінки віртуального містера Х, переказати текст про нестандартну чи негідну поведінку когось іншого, ніж сказати хоча б речення стосовно себе.

Майстерність викладача саме в тому і полягає, щоб «змусити» студента переступити цей бар'єр, переконати його поділитись власним досвідом, навіть якщо він і негативний, зуміти подивитись на себе з боку. Саме тут в нагоді викладачу стають техніки впливу на свідомість та підсвідомість людини. Завдання викладача полягає в тому, щоб створити обстановку довіри та комфорту. Студент має відчувати себе вільно під час заняття, усвідомлювати, що він серед друзів, що його завжди підтримають, допоможуть (не тільки підкажуть слово на іноземній мові, але й можливе вирішення складної ситуації). На такі заняття студенти ходять з задоволенням, самі пропонують розгляд складних тем, приймають активну участь у моделюванні можливого розв'язку подій. А вправи, що викладач пропонує виконати у парному чи груповому режимі забезпечують більшу активність студентів під час заняття.

Необхідною умовою ефективного навчання є довіра студента до викладача – свідома і неусвідомлена. Адже, заходячи до аудиторії на заняття, студент усвідомлює свою необхідність перебування та навчання, сподівається отримати підтримку та розуміння своїх проблем у вивченні іноземної мови з боку викладача. З іншого боку, низький рівень знань, невміння правильно будувати речення (оскільки вивчення іноземної мови в школі практично зводиться до елементарного заучування тексту) змушує студента поводиться неприродно. Існує страх невірно вимовити слово, поставити себе у незручне становище – свого роду «фобія» перед мовою. Саме тут перед викладачем і постає складне завдання – переконати студента у необхідності зміни своєї поведінки у ставленні до навчання, змінити його поведінку.

Це можна зробити у формі підбору нескладних (відповідно до рівня знань студента) завдань чи просто оцінити позитивно за старанно виконане завдання. Оцінка, звичайно, має бути заслуженою, в іншому випадку студент вважатиме, що його висміяли і це тільки погіршить ситуацію.

Ще один момент, який надзвичайно впливає на процес створення атмосфери довіри – це підтримання доброзичливого та толерантного ставлення самих студентів один до одного. Нерідко в групі є студенти, які жили за кордоном чи просто самостійно займались більш глибоким вивченням мови. Відповідно рівень знань іноземної мови такими студентами відрізнятиметься від рівня знань інших студентів. І завдання викладача полягає не тільки в тому, щоб забезпечити таких студентів більш складними завданнями, але і не дозволити їм зневажливо ставитися до тих, хто знає мову гірше.

У сучасному підході до організації навчального процесу важливого значення набуває і спосіб подачі навчальної інформації. Під цим мається на увазі не традиційна методика викладання, а новітні методичні підходи до організації навчального процесу.

Відомо, що люди розрізняються за домінантними каналами сприйняття, збереження і передачі інформації. Так, у 40% людей переважає візуальний канал, у 40% – аудіальний, у 20% – кінестетичний.

Американська викладачка російської мови Бетті Лівер вважає, що кожному типу студентів необхідна своя презентація нового матеріалу, що кожен студент вивчає його по-своєму. А отже, для кожного студента потрібні свої типи вправ. Б. Лівер пише про те, що студенти з переважаючим візуальним каналом сприйняття інформації (візуали) багато читають і внаслідок цього отримують більше уявлення про характер і структуру мови. Вони краще сприймають новий матеріал, якщо він написаний в книзі, на дошці чи представлений схематично.

Візуали краще справляються з письмовими завданнями і контрольними роботами, пишуть краще, ніж переказують текст усно. Вони краще опановують правила правопису і роблять менше орфографічних помилок.

Студенти з переважаючим слуховим каналом сприйняття інформації (аудіали) краще сприймають тексти на слух, з більшим бажанням слухають лекції. Тому вони з більшим задоволенням слухають тексти, записані на магнітофон, а не надруковані в книзі, розігрують діалоги, беруть участь у дискусіях, переказують текст у формі інтерв'ю. Вони люблять сприймати мовний матеріал з аудіо тавідеокасет [7].

Студенти з кінестетичним домінантним каналом краще засвоюють іншомовний матеріал, якщо можуть використовувати його у рольовій грі, у грі зі словами, написаними на картках. Для них не складає особливих труднощів написати незнайоме слово декілька разів, довівши цю дію до автоматизму. Вони з задоволенням виходять до дошки, беруть участь у розігруванні сценок з вивченого матеріалу.

Викладач повинен вміти розпізнавати та визначати домінантні канали, притаманні студенту чи групі студентів, з якими він працює і використовувати методи, найбільш придатні для кращого засвоєння учбового матеріалу.

Використовуючи різні способи презентації одного і того ж мовного матеріалу під час роботи в групі викладач дає змогу студентам користуватися найбільш зручними їм способами освоєння мовного матеріалу. Це дозволяє удосконалити процес навчання іноземної мови і зробити його більш легким та приємним.

Застосування викладачем техніки НЛП для підбору навчального матеріалу дає змогу студентам засвоїти навчальний матеріал з максимальною легкістю. Ефективною може бути лише та технологія, яка грунтується на потребах та інтересах студентів. Для цього викладачу слід дізнатися про своїх студентів якомога більше: що їм подобається, а що ні, що значить для них бути "цікавим", які види діяльності їм більше до вподоби, чи відчувають вони себе на занятті розкутими.

Хоча іноді те, що викладачу здається оптимальним може виявитись недоступним для студента. Тому викладачу слід враховувати індивідуальні особливості студента і навіть підлаштовуватися під них. В особистісно-орієнтованій методиці викладання іноземних мов загальноприйнятим є положення про те, що кожен тип особистості має свої найбільш успішні для нього стратегії вивчення іноземної мови. Розвиток ідеї диференційної педагогіки ставить перед викладачем наступні завдання:

• виявити та визначити схильність студентів до певних способів засвоєння мови;

• запропонувати їм різні (для кожного типу окремі)завдання;

• впливати на всі канали сприйняття і переробки інформації (зоровий, слуховий і чутливий);

• навчати різноманітнимспособам розв'язання студентами навчальних завдань.

Викладач повинен розуміти, що між мовною особистістю студента та мовною особистістю викладача можливе існування розбіжностей. Отож, завдання викладача навчитись згладжувати можливий конфлікт за рахунок гнучкого застосування та зміни тактик навчання [3].

У процесі навчання важливого значення набуває невербальна комунікація. Несловесне спілкування щиріше за слова, здебільшого саме спосіб поведінки, наші жести, міміка викривають наш внутрішній стан. Словами можна ввести в оману, обманути (мовлення перебуває у сфері нашої свідомості). Натомість мова тіла належить до знакових систем підсвідомого. Вони не піддаються повному контролю свідомості і таким чином викривають співрозмовнику наші справжні почуття та наміри. Як би ми не намагались налаштуватися під співрозмовника, сподобатися йому, дрібні деталі видадуть нас. Так звана «мова тіла» має значно більший вплив на результати спілкування, аніж звичайна, словесна. Адже на те, що ми говоримо, тобто слова, припадає лише 7% інформації, яку людина отримує під час спілкування. Інші 93% розподіляються між невербальними засобами.

Найефективнішим засобом впливу на співрозмовника, як стверджують психологи, є засоби жестів та міміки, на які припадає 55% впливу. Це наші рухи та вираз обличчя під час розмови. Другою за ефективністю впливу вважають інтонацію, паузи, а також тембр голосу.

Щоб опанувати ази мови тіла, викладачу слід уважніше приглядатися як до своїх жестів, так і до жестів студентів, навчитися їх контролювати й тлумачити.

Якщо студент позіхає, підпирає голову руками, постукує ногою чи ручкою, машинально малює на папері – значить йому нудно. Викладач неодмінно має змінити завдання.

У процесі навчання не варто недооцінювати важливе значення невербальної комунікації – не лише студентів, але і власної. Які б завдання не пропонував викладач студенту, якими б цікавими не були теми занять, головним у процесі навчання для викладача є любов до тієї справи, якою він займається, повага до тих, кого навчає.

Викладачу слід перейматися інтересами студента, а не власними, слідкувати за тим, щоб інформація, яка надається студенту іноземною мовою не була застарілою. Це стосується навчання іноземній мові не лише на факультетах, пов'язаних з технікою чи комп'ютерними науками, але і на інших факультетах. Впровадження новітніх технологій змінює не тільки навколишній світ, але й саме життя людей. А завдяки знанню іноземної мови та Інтернету студент має змогу дізнатися про новинки з міжнародних виставок, про нові відкриття та технології. Достатньо лише раз надати студентам можливість обговорити подібну тему (навіть, якщо вона не включена до навчальної програми), продемонструвати свою зацікавленість, як це стає постійним «бажанням» студента здивувати групу, піднятися на вищий щабель у процесі вивчення мови, продемонструвати свій інтелект, не полінуватися знайти значення нових, не заданих викладачем слів. Це свого роду моделювання «геніїв» (свідома розробка, власний дизайн), яке у поєднанні з класичним методом кодування дає можливість викладачу згладити, змінити негативні моменти не тільки у поведінці студента, але й у його відношенні до самого процесу власних змін.

Застосування методів та прийомів НЛП під час занять з іноземної мови дає змогу викладачу показати студенту, як швидше зрозуміти навчальний матеріал, навчитися застосовувати його на практиці, змоделювати власний успіх. Відкриваючи індивідуальну геніальність студентів, виявляючи те краще, що є в них, викладач може досягти високої віддачі своєї праці.

Глибоке пізнання своєї поведінки, зміна чи її вдосконалення (головна мета НЛП) має важливе значення для студента, а розроблена викладачем система спеціальних прийомів, спрямованих на вдосконалення тих чи інших якостей студента, необхідних для успішного виконання поставлених перед ним завдань, сприяє не тільки кращому засвоєнню програмового матеріалу, але й впливає на весь процес навчання.

Застосування прийомів НЛП у навчанні іноземних мов сприяє одночасному вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру, розвиває уміння і навички спілкування, встановлює емоційний контакт, навчає студентів працювати в команді та зважати на думки і висловлювання інших, формувати свою успішність власноруч.

Список використаної літератури

1. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на Європей-

ському просторі htt./kpi.ua/bologna

2. Белянін В.П. Основи психолінгвістичної діагностики. – М.: Тривола, 2000.

3. Белянін В.П. Про конкорданс і дисонанс мовних особистостей викладача та студента в навчанні іноземним мовам. Підсумки та перспективи розвитку методики. Теорія і практика. – М. МАПРЯЛ, РУДН, 1995.

4. Вакарчук І. Вища освіта України – європейський вимір; стан, проблеми, перспективи: Доповідь міністра освіти і науки на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України (21 березня 2008, Київ) //Освіта України. – 2008. – 25 берез. – № 23

5. Волович В.І. Болонський процес та нова парадигма освіти в Україні. Київ. Національнй університет ім. Т.Шевченка, 2006.

6. Джозеф О'Коннор, Джон Сеймор. Введение в нейролингвистическое программирование. Новейшая психология личного мастерства. – http://www.psycho.all.ru

7. Leaver B. Teaching the Whole Class. Corwin Press, 1997.